

Muş İlinde Şekerpancarı Yetiştiriciliğinin Sosyo-Ekonomik Yönü ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma

Nuray Demir^{1**}

¹Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Erzurum

*Sorumlu Yazar ve Sunucu⁺: ipcioglu@atauni.edu.tr

Sunum/Bildiri Türü: Sözlü/ Tam Metin

Özet-Tarım dayalı sanayi içerisinde faaliyet gösteren şeker sanayi, verimliliği, kârlılığı, katma değeri ve diğer sektörlerle yakın ilişki içerisinde bulunmasından ötürü büyük önem arz etmektedir. Sektör, sadece şeker üretmek için üretim faktörü olarak şekerpancarını temin etmekle yetinmemekte aynı zamanda üretmiş olduğu pancar posası, melas vb. gibi ürünler vasıtasıyla hayvancılık sektörü için de önemli bir üretim faktörü arz edicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, şeker sektöründeki gelişme ve değişimlerin, hayvancılık sektörünü de etkilediği ve sekörde yaşanan değişimlerin ekonominin diğer sektörlerini de ilgilendirdiği sonucunu doğurmaktadır. Böylesine önemli bir sektörde çalışan kişilerin sosyo-ekonomik durumlarının belirlenip, ortaya çıkacak problem yönelik çözüm önerilerinde bulunulması çalışma da amaçlanmıştır. Bu kapsamda 2018 yılı verileri dikkate alındığında, şeker pancarı üretiminin bölge için mukayeseli üstünlüğe sahip bir ürün olduğu, 3965 çiftçinin 92190 da alanda 300000 ton şeker pancarı üretimini gerçekleştirdiği Muş ili çalışma kapsamına alınmıştır. Muş ilde 100 üretici ile anket çalışması yapılmış ve elde edilen veriler SPSS paket programında crosstab analizinin yapılmasında kullanılmıştır. Sonuç itibarıyla, üreticilerin çoğunlukla, 50 yaşın üzerinde, eğitim düzeyi düşük, ortalama 40000-60000 TL arasında yıllık gelire sahip oldukları, ve hayvan sahibi olmalarının üretimde herhangi bir artışa neden olmadığı belirlenmiştir. Bu açıdan, çalışmanın, üreticilerin ve bölgenin özelliklerinin belirlenip bölge için alternatif ürün önerisinde bulunulması ve uygulanacak destekleme politikalarında politika yapıcılara yol gösterici nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler-Muş, Şekerpancarı, Sosyo-Ekonomik Faktörler

A Research on Socio-Economic Aspects and Problems of Sugar Beet Growing in Muş Province

Abstract-Agriculture is close to the industrial zone, its field of activity, central industry, central, profitability, value added and other sectors. Beet pulp, molasses etc. as a kind of production factor for the livestock industry. This leads to the conclusion that the central and changes of the sugar sector and the animal sector are also affected, and that the economies of complexes in the sector concern other sectors as well. In such an important sector, I have a problem that will arise in identifying working socio-economic conditions. In this context, 2018 can be explained, sugar beet production has a comparative advantage over the regional army, 3965 farmers in 92190 in the area of 300,000 tons of sugar beet production in the province of Muş is in the working area. See the survey conducted by 100 manufacturers in Muş province. Result level, bargaining, over 50 years, low education level, average annual income between 40000-60000 TL, and the production of animal owners Here, the study, technological features and feature features to determine the alternative product proposal for the region to apply and support policies to be implemented policies it should guide policy makers.

Keywords- Muş, Sugar Beet, Socio-Economic Factors

I.GİRİŞ

İnsanoğlu, günlük, sosyal ve ekonomik yaşamını sağlıklı yürütebilmesi için un, yağ, protein, tuz ve şeker vb. içerikli besin maddelerini düzenli ve sağlıklı bir şekilde tüketmek zorundadır. İnsanların beslenme alışkanlıklarında tatlıya ayrı bir yer ayırmaları

nedeniyle şeker, hem tarih boyunca insanoğlunun önemli bir besin maddesi olmuş hem de farklı disiplinlerin araştırma konusu olmuştur. Bu araştırma da şeker üretiminin önemli kaynaklarından birisi olan şekerpancarı üzerine odaklanmıştır [1].

Dünya’da yaklaşık 2017 yılı verileri dikkate alındığında 280 milyon ton şeker pancarı üretildiği belirlenmiştir. Türkiye’de ise, 2017 yılı itibarıyla 21 milyon 149 bin ton şeker pancarı üretilmiştir [2], [3].

Şeker pancarının değerlendirildiği ve tarıma dayalı sanayi içerisinde faaliyet gösteren şeker sanayi, verimliliği, kârlılığı, katma değeri ve diğer sektörlerle yakın ilişki içerisinde bulunmasından ötürü büyük önem arz etmektedir. Sektör, sadece şeker üretmek için üretim faktörü olarak şekerpancarını temin etmekle yetinmemekte aynı zamanda üretmiş olduğu pancar posası vb. gibi ürünler vasıtasıyla hayvancılık sektörü için de önemli bir üretim faktörü arz edicisi olarak karşımıza çıkmaktadır [4].

Şeker, dünyada stratejik öneme sahip bir üründür dünyada önceleri sadece şeker kamışından üretilirken, savaşlar sonrasında çekilen açlık ve yoklukların ardından Avrupa’da yeni bir hammadde olarak ortaya çıkan şeker pancarından da üretilir olmuştur. Şeker pancarı tarımı, sağladığı yüksek katma değer, yan ürünlerin hayvan yemi olma ve tarımda sağladığı istihdam özelliği dolayısıyla, kırdan kente göçün hızını kesen, köylümüze, ülkemize en faydalı ve bu yönüyle çok önemli bir bitkidir [5].

Şeker kamışından elde edilen şekerin yüksek verim ve düşük maliyet içermesi, dünya şeker piyasasında şeker kamışını avantajlı kılmakta ve dünya şeker ticaretinin %90’ına hâkim olmasına yol açmaktadır. Pancarın her ülkede yetişmemesi ve kamıştan şeker üretimine göre daha maliyetli olması nedeniyle, kamıştan şeker üretimi daha yaygındır. Bu nedenle Dünyada üretilen şekerin yaklaşık %80’i kamıştan, %20’si de pancardan üretilmektedir [6].

Şeker kamışından elde edilen şekerin fiyatı pancar şekerinin fiyatının yarısından daha düşük bir seviyede bulunmakta, bu durumda pancar şekerinin rekabet edilebilirliği kısıtlı kalmakta ve pancardan şeker üreten ülkelerin politikalarında korumacılık önemli bir yer tutmaktadır [7].

Şeker pancarı, dünyada ve Türkiye’de tarıma dayalı sanayi üretiminde stratejik rol oynamaktadır. Şeker sadece ekonomik bir ürün olmayıp aynı zamanda hayvancılık sektörüne hammadde sağlaması gibi sosyal etkilerinin yanısıra olan birçok sektöre girdi ve geniş istihdam olanağı sağlayan bir ürün olması şeker politikalarında; şeker arzının istikrarı, dışa bağımlılığın azaltılması ve gıda güvenencesinin sağlanması açısından önem teşkil etmektedir. Bu durum, şeker sektöründeki gelişme ve değişimlerin, hayvancılık sektörünü de etkilediği ve sektörde yaşanan değişimlerin ekonominin diğer sektörlerini de ilgilendirdiği sonucunu doğurmaktadır [4].

Böylesine önemli bir sektörde çalışan kişilerin sosyo-ekonomik durumlarının belirlenip, ortaya çıkacak problem yönelik çözüm önerilerinde bulunulması çalışma da amaçlanmıştır.

Bu kapsamda, 2017 yılında 3965 çiftçi ile 90 bin da alanda toplamda 410 bin ton şeker pancarı üretilen ve 3800 ton kapasiteye sahip bir Şeker

Fabrikasına sahip Muş ili çalışma kapsamına alınmıştır.

II.MATERYAL ve METOT

Çalışma kapsamında Muş ilinde anket çalışması yapılmış ve veriler bu şekilde elde edilmiştir. Anket sayısı Basit Tesadüfi Örneklem Yöntemi esas alınarak bölgede yapılan toplam anket sayısı 90 adet olarak hesaplanmıştır. Anket çalışmasından elde edilen verilerin hatalı olması veya eksik veri içermesi durumu göz önünde bulundurulup örnek hacmi %10 genişletilerek anket sayısı 100 olarak belirlenmiştir. Çalışmada anket yoluyla elde edilen veriler SPSS paket programında crosstab analizinin yapılmasında kullanılmıştır.

III.BULGULAR ve TARTIŞMA

Muş ilinde yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen veriler frekans tablolarının oluşturulmasında kullanılmıştır. Oluşturulan tablolarda üreticilere ait sosyo-ekonomik faktörler belirlenmiş ve bu veriler Tablo ’da gösterilmiştir.

Tablo . Üreticilere ait sosyo-ekonomik faktörler

Yaş Grupları	N	%
18-30	29	29,0
31-50	61	61,0
51-60	9	9,0
61<	1	1,0
Toplam	100	100,0
Eğitim Durumları	N	%
Okuryazar	34	34,0
İlkokul	32	32,0
Ortaokul	28	28,0
Lise	6	6,0
Toplam	100	100,0
Yıllık Gelir	N	%
40000-50000	41	41,0
50001-60000	29	29,0
60001-70000	19	19,0
70000<	11	11,0
Toplam	100	100,0
Tarımsal Deneyim (yıl)	N	%
1-10	23	23,0
11-20	35	35,0
21-30	31	31,0
31<	10	10,0
Toplam	100	100,0
Pancardaki Deneyim (yıl)	N	%
1-10	23	23,0
11-20	55	55,0
21-30	17	17,0
31<	5	5,0
Toplam	100	100,0
Arazi Miktarı	N	%

20-50	2	2,0
51-100	20	20,0
101-200	60	60,0
201<	18	18,0
Toplam	100	100,0
Şekerpancarı Ekilen Arazi (da)		
20-50	39	39,0
51-100	46	46,0
101-150	15	15,0
Toplam	100	100,0
Alınan Destek Miktarı (TL)		
800-2000	35	35,0
2001-4000	40	40,0
4001-6000	20	20,0
6001-8000	5	5,0
Toplam	100	100,0
Satılan Fiyat (krş)		
0,200-0,210	19	19,0
0,211-0,230	79	79,0
0,231<	2	2,0
Toplam	100	100,0
Şekerpancarı Hasadı Kaç Günde Bitiyor		
40	5	5,0
50	73	73,0
55	13	13,0
60	9	9,0
Toplam	100	100,0
Çalışan kişi (Adet)		
6	19	19,0
7	18	18,0
8	40	40,0
9	6	6,0
10	25	25,0
15	2	2,0
Toplam	100	100,0
Gelirin Ürünlere Dağılımı (Bitkisel)		
40	9	9,0
50	26	26,0
60	37	37,0
70	28	28,0
Toplam	100	100,0
Gelirin Ürünlere Dağılımı (Hayvansal)		
30	28	28,0
40	37	37,0
50	26	26,0
60	9	9,0
Toplam	100	100,0
Tohum Çeşidi		
Turbata	28	28,0
Mohikan	37	37,0
Aranka	26	26,0
Beta	9	9,0
Toplam	100	100,0
Kullanılan İlaç		

Decis	20	20,0
Tes	50	50,0
Betenol	21	21,0
Piromin	9	9,0
Toplam	100	100,0

Tablodaki veriler ışığında şekerpancarı üreticilerinin genellikle 31-50 yaş aralığında, okuryazar, 11-20 yıl arası tarımsal faaliyet ve şekerpancarı üretim deneyimi olan, yıllık geliri 40000-50000 TL yıllık gelire sahip, bu gelirin %60'ını bitkisel faaliyet için, %40'ını hayvansal faaliyet için ayıran 101-200 da araziye sahip ve bu arazinin yaklaşık yarısını şekerpancarı üretmek için ayıran ve ürettiği pancarın kg 0,211-0,230 krş'a satan yılda 2001-4000 arasında destek alan kişiler olduğu gözlenmiştir.

IV.SONUÇ

Muş ilinde şekerpancarı üretimi mutlak üstünlüğe sahip bir sektördür. Şekerpancarı üreticileri genellikle orta yaş grubundadır. Genç üreticilerin bu sektöre ilgileri artırılmalı bunun içinde bölgede verilecek eğitimlerin rolü büyük olacaktır. Şekerpancarı yetiştirilen işletmelerde aynı zamanda hayvancılıkta yapılmaktadır. Bölgede hayvancılığın desteklenmesi şekerpancarı yetiştiriciliğini de destekleyici çarpan bir etki yaratacaktır. İlde fabrikanın da oluşu bu sektörün ivedilikle desteklenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durumda bakanlıkça yapılan tarımsal desteklerin genel standartlarda değil de bölge bazlı olarak planlanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] H. Koç, and İ. Bulut, " Türkiye şekerpancarı üretiminde Yozgat ilinin yeri ve önemi." *Türk Coğrafya Dergisi*, vol. 67, pp. 33-40. 2016.
- [2] (2019) FAOSTAT website. (Online) Available <http://www.fao.org/faostat/en/#data>
- [3] (2019) TUIK website. [Online]. Erişim: www.tuik.gov.tr
- [4] (2018) Sektör raporu. Türkiye Şeker fabrikaları website. Available. https://www.turkseker.gov.tr/SEKTOR_REPORT.pdf
- [5] Ö. Eştürk, "Türkiye'de Şeker Sektörünün Önemi ve Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme." *Anadolu İktisat ve İşletme Dergisi*, vol. 2 (1), pp.67-81. 2018.
- [6] F. Kaya, "Küresel ve bölgesel şeker politikalarının Türkiye şeker fabrikalarına etkilerine bir örnek; Ağrı Şeker Fabrikası." *Coğrafya Dergisi*, vol. (31), pp. 41-61. 2015.
- [7] S. Sunulu, and A. Sunulu, "Şeker Pancarında Cercospora Yaprak Lekesi Hastalığı." *Pankobirlik*, vol. 27 (108), pp. 34. 2016.